

פתיחה – הנושא בו אדון היום הינו כוחות פריסה מהירה במאה ה-21, מבצעי כוחות לפריסה מהירה הם בין המבצעים המתגרים ביותר בלוחמת יבשה ובמיוחד במלחמות בעצימות נמוכה.

ההקשר האסטרטגי של כוחות לפריסה מהירה – הצורך לפרוס כוחות לפריסה מהירה משמעותו שנוצר משבר הרחק מהמקום בו הכוחות שלנו נמצאים בדרך כלל. משברים מטבעם אינם ניתנים לחיזוי מדויק ולתכנון מוקדם, כך שמבצעי פריסה מהירה כוללים תמיד מרכיב של אלתור ולחץ פוליטי כבד. שילוב של לחץ פוליטי, העדר הסכמה רחבה מוקדמת וחוסר תכניות מבצע צבאיות מוקדמות חושפים באכזריות חולשות מבניות, במיוחד במה שקשור בתאום ושיתוך פעולה בין ארגונים ובין מדינות. זה קרה לארה"ב בתחילת שנות ה-80 כאשר פרסנו כוחות בפריסה מהירה כדי לשחרר את גרנדה. המבצע הזה חשף חולשות רציניות בתאום ובשיתוף בין גופים שונים של הצבא האמריקאי, ובין הכוחות המיוחדים והכוחות הקונבנציונאליים.

פריסה מהירה אינה מבטיחה פתרון של סכסוך. אם לא ניתן לפתור חולשות מבניות לפני משבר, אנחנו צריכים לפחות לזהות אותם ולחזות את הקשיים שהם ייצרו. נקודות חיכוך ארגוניות יכולות להתפתח בין מדינות, ויש חיכוכים בין-ארגוניים, או בין כוחות מיוחדים וכוחות קונבנציונליים או בין כוחות מיוחדים וסוכנויות המודיעין או משהו אחר, עלינו להיערך ולהתכונן להופעתן של נקודות החיכוך כדי שלא יהפכו לנקודות שבר.

חולשות הכוחות לפריסה מהירה – כדי להכין כוחות לפריסה מהירה, על-מנת לזכות בניידות אסטרטגית צריך להפחית ביכולות הכוח - גודל, ניידות טקטית, כוח אש, מיגון, אורך נשימה וכדומה. כוחות מיוחדים תמיד קלים בתחומים האלה בהשוואה לכוחות לחימה קונבנציונליים משום שעליהם להקפיד על ניידות האסטרטגית, ובדיבר החמישי של הכוחות המיוחדים נאמר "מרבית המבצעים המיוחדים דורשים סיוע של כוחות קונבנציונליים". כך למשל ב-2003 כאשר תורכיה סירבה לאפשר לדיביזיה 4 (כוח קונבנציונלי) לנוע דרך תורכיה לתקוף את צפון עיראק, חטיבה 173 המוטסת (כוח לפריסה מהירה) הוצנחה לצפון עיראק במקומה. קבוצת הכוחות המיוחדים של ארה"ב בעיקר מדיביזיה 10 ודיביזיה 3 היו כבר על הקרקע בצפון עיראק ונאלצו לאלתר במהירות כדי להתמודד עם החוסר בכוח קרבי אמריקאי, הם נכנסו לפעולה כחטיבה מוטסת במקום דיביזיה כבדה.

מאז 9/11 אויבינו הם בעיקר ארגונים לא-מדינתיים שיכולתם להלחם בכוחות קונבנציונליים מוגבלת מאד, והדבר סייע לפצות על העוצמה הקרבית המוגבלת של רוב הכוחות לפריסה מהירה.

כוחות לפריסה מהירה בהגנה – כוחות לפריסה מהירה יכולים לבצע קשת רחבה של משימות הגנה

והתקפה בנוסף על משימות שתכליתן לקיים את השקט והסטטוס קוו, הצלה באסונות וכדומה. אבל המטרה העיקרית של פריסת הכוחות היא לחולל שינוי מידי במצב אסטרטגי. לדוגמה, כאשר כוחות סאדאם חוסיין פלשו לכווית ב-1990, היה חשש שהטנקים שלו ינועו לסעודיה ומדינות המפרץ. כדי למנוע זאת נפרסו כוחות פריסה מהירה אמריקאיים בסעודיה, כדי במטרה להרתיע את עיראק מתוקפנות. היה זה שלב הפתיחה של מבצע "מגן המדבר" שאכן הצליח: עיראק לא פלשה לסעודיה. הפריסה הזו הייתה הימור, ובכירים בממשל האמריקאי לא האמינו שכוחות לפריסה מהירה יכולים להגן בהצלחה על סעודיה מפני הצבא העיראקי, אך נוכחות הכוחות האמריקאיים שינתה מיידית את המצב האסטרטגי ומנעה בהצלחה פלישה עיראקית.

כוחות לפריסה מהירה בהתקפה – הצורך לבנות כוחות שביכולתם לפרוס במהירות "נמכרת" בימות

שלום בדרך כלל במונחי היחלצות להגנת ידיד מאוים ומניעת תוקפנות. אבל לעיתים הכוחות האלה מופעלים במבצעים התקפיים. כאן מובלט ההבדל בין תכנון התקפי המיועד לתפוס שטח ולהקים בסיס לבין פשיטה המיועדת ליציאה מהירה ממרחב היעד. שתי צורות המבצעים האלה מציבות אתגרים שונים מאד. הוצאת הכוח היא לעיתים האתגר הגדול ביותר שכוחות לפריסה מהירה נתקלים בו בעת פשיטה.

מסוקים מקנים ניידות טקטית שאין כמותה ולעיתים קרובות הם חיוניים לחילוץ אבל אינם מתאימים כפלטפורמות לניידות אסטרטגית. מטוסי כנף קבועה הם בדרך כלל המפתח לפריסה אסטרטגית מהירה, אבל מטוסי כנף קבועה ומסוקים מציבים אתגרים מיוחדים.

כך למשל, הניסיון האמריקאי לחלץ את החטופים מאיראן ב-1980 נכשל בגלל מיעוט מסוקים ההכרחיים לחילוץ הכוח והחטופים, המסוקים הצליחו להשלים את הטיסה המסובכת והארוכה לאזור ההערכות שנקרא "מדבר 1". ו"במדבר 1" האכזבה הפכה לטרגדיה כאשר מסוק התנגש במטוס כנף קבועה ושניהם עלו בלהבות. שמונה חיילים נהרגו לאחר שהמשימה בוטלה. כאשר כוחות מיוחדים פשטו על דרום אפגניסטן באוקטובר 2001, אחד הגורמים העיקריים להצלחה היה היכולת לתדלק מסוקים בטיסה, יכולת שסייעה לטייסים להתגבר על מגבלות הטווח של המסוקים.

כוחות לפריסה מהירה בהתקפה – אבטחת בסיס – עשיתי את מרבית שירותי ברג'ימנט ריינג'רס

אחת המשימות המוקדמות והמתמשכות של הריינג'רס הייתה תפיסה מהירה ואחזקת שדה תעופה והכשרתו למבצעים על-מנת שכוח גדול יוכל לנחות ולהרחיב את המרחב לגודל הנדרש. זו הייתה המשימה העיקרית של הריינג'רס ב- 1983 במבצע לשחרור גרנדה וב- 1989 במבצע לשחרור פנמה. זו הייתה גם משימת המרינס בדרום אפגניסטן ב- 2001. בשונה מפשיטה, חילוץ אינו האתגר בתפיסת שדות תעופה, האתגר הוא להפעיל כוח במהירות מבלי לפגוע במסלולים ובמתקנים חיוניים אחרים, ולהפעיל שירותים חיוניים לתפעול השדה (פקחי אוויר, אורות מסלול, מכ"ם וכדומה) וכן להרחיב את מרחב השליטה לטווח שימנע מהאויב להפריע לפעולת שדה התעופה.

לוחמת מידע – לוחמת מידע מציבה אתגרים מיוחדים לכוחות לפריסה מהירה. במבצעי השתלטות

ככוח אנחנו מתמקדים בדרך כלל בביטחון מידע, הטעיה, לוחמה אלקטרונית לשיבוש תקשורת האויב וכיוצא בזה. אבל זו אינה בהכרח הדרך הנכונה. לדוגמה, כאשר ארה"ב החליטה להוריד את משטר הדיקטטורה בהאיטי ולאפשר לנשיא נבחר, ז'אן ברנרד אריסטיד, להיכנס לתפקיד, כוחות הפריסה המהירה היו די והותר להביס את הכוחות של האיטי. אלא שהמגמה הייתה להבריא במהירות את הכלכלה, המערכת החברתית והמשטר הפוליטי בהאיטי לכן פשיטה שתגרום להרג רב ותהרוס רכוש עלולה לפגוע בהבראה כמו גם במוניטין של הממשל של אריסטיד. רשת CNN שידרה ברצף תמונות של מטוסי תובלה עמוסים צנחנים ממריאים מפורט בראג; התוצאה הייתה כשולן גדול מבחינת ביטחון מידע, אבל זה היה המפתח לסילוק הרוחן ללא ירייה אחת מאחר שהכוחות בהאיטי ראו את מטוסי התובלה ממריאים ונכנעו מיד. מובן שפרסום המראתם של כוחות לפעולה כרוך בסיכון גבוה מכיוון שגם הכוחות האיטי יודעים כמה זמן יידרש לכוחות ארה"ב כדי להגיע ומתי הצנחנים ינחתו. במלחמת מידע יצטרכו כוחות לפריסה מהירה לעסוק לעיתים במתח בין הסיכוי להשיג יעדים אסטרטגיים ללא שפיכות דמים על-ידי פרסום פעילותם לבין הסיכון הנוסף שהכוחות עלולים להיחשף אליו בקרב אם נפרסם בטרם-עת את פעולותינו הקרובות.

מודיעין – מודיעין, מעקב וסיור בתצורת כטב"מים במיוחד, הפך לנושא חם בעיתונות הצבאית בשנים

האחרונות. אבל מודיעין, מעקב וסיור קריטי יותר לכוחות לפריסה מהירה מאשר למבצעים צבאיים אחרים. כוחות לפריסה מהירה צריכים להיעזר בעליונות מודיעינית כדי לפצות על מגבלות הגודל והעוצמה הקרבית. לרוע המזל, המשבר בתור שכזה גורם לכך שרק לעיתים רחוקות יהיה די זמן להקים רשתות של מקורות מודיעין. משמעות חולשתם של המודיעין האנושי והאלקטרוני תתבטא

בכך שתמונות ממערכות מעל (לוויינים ומטוסים מאוישים ובלתי מאוישים) יהיו לעתים תכופות האמצעי היחידי להשלמת פערי מודיעין. המועד הקרוב ביותר בו תוכל לקבל מודיעין, ומשך הזמן בו תוכל להמשיך בכיסוי השטח יהיו המפתחות להצלחת מבצעי הכוחות לפריסה מהירה. למרבה הצער, האויב יכול לעיתים לאתר את מטוסי הסיוור שלנו ועלינו להיזהר לבל נחשוף בתהליך איסוף המידע את אזורי הנחיתה והיעדים המתוכננים.

תשתית – העיתונות נוטה להציג מבצעי כוחות לפריסה מהירה כמבצעים בהם הכוחות אינם זקוקים לבסיסים קדמיים, אבל כאנשי צבא מקצועיים אנו מבינים שתשתית היא קריטית למבצעי פריסה מהירה כמו לכל מבצע צבאי. ב-2009 הותקפה ספינת סוחר שהניפה דגל אמריקאי על-ידי פיראטים סומאליים ורב החובל, ריצ'רד פיליפס, נלקח כבן ערובה. כוח קטן של כוחות פריסה מהירה אמריקאי – בעיקר אנשי יחידת הקומנדו הימי, ה"סילז" של הצי – נשלחו מיבשת ארה"ב ופתרו את הבעיה במהירות כשחילצו את רב-החובל, תפסו או חיסלו את הפיראטים. לבסיס מבצעים קדמי – כמו הבסיס האמריקאי בג'יבוטי וספינות הצי האמריקאי ליד החוף הסומאלי הייתה חשיבות עליונה להצלחה זו. בלעדי הבסיסים האלה היינו צריכים לפרוס כוחות חילוץ גדולים בהרבה, החילוץ היה איטי בהרבה, והסיכון שמא תיכשל המשימה היה עולה.

כוח אש - מאחר שבדרך כלל כוחות לפריסה מהירה מובלים באוויר, פריסה כזאת אפשרית רק כאשר מושגת עליונות אווירית משמעותית, ואז הכוחות לפריסה מהירה יכולים לסמוך על סיוע אווירי קרוב. מנגד, תותחים, ואפילו מרגמות, הם כבדים ומסורבלים, והתחמושת שלהם כבדה ומגושמת עוד יותר. כאשר תוסיף לאלה כלי רכב או מסוקים הנדרשים להנעת התותחים הכבדים, הצוותים שלהם והתחמושת, קל להתפתות ולהשאיר את התותחים והמרגמות מאחור ולהסתמך רק על סיוע אווירי קרוב במקומם, אבל זו החלטה מסוכנת מאד. לסיוע אווירי קרוב ערך רב כל עוד היוזמה בידך, משום שמטוסים מתאימים לריכוז אש במקום ובזמן בהם אנחנו תוקפים. אבל, ברגע שהאויב פותח במתקפת נגד, סיוע אווירי קרוב צריך לעבור מסיוע להתקפות שלנו לבלימת התקפת האויב ואז ההתקפה שלנו תישחק ותיעצר עד מהרה. גם איום התקפת נגד של האויב מחייב אותנו להחזיק כוח סיוע אווירי קרוב מעל ראשנו כל הזמן. הצורך להחזיק סיוע אווירי קרוב 24/7 כרוך בקושי רב לחיל האוויר ומצמצם את יכולתן להוסיף עוצמה מסייעת להתקפות המתכננות שלנו. לעומת זאת, ארטילריה ומרגמות הן מערכות לכל מזג אוויר, זמינות 24/7 כל עוד אנחנו פועלים בטווח היעיל שלהן. ארטילריה ומרגמות אידיאליים לניתוק מגע ונגד התקפות נגד של האויב. אתן לכם דוגמה מ-

2002 המוכרת כמבצע אנקונדה. התכנית הייתה לטהר קינים של אל-קאעידה מאזור בדרום אפגניסטן באמצעות תקיפה שתבוצע על-ידי כוחות אפגאנים בסיוע כוחות מיוחדים אמריקאיים וסיוע אוויר מסיבי. על-מנת למנוע מהטרוריסטים לברוח, נפרסה שרשרת חסימות על-ידי מחלקות חי"ר אמריקאים מאחורי עמדות הטרוריסטים, פריסה קלאסית של פטיש וסדן. כדי שהכוחות יהיו קלים יותר, לא צורפה להם ארטילריה, היו להם רק כמה מרגמות קלות עם מעט תחמושת.

הטרוריסטים לא המתינו לקרב הכרעה עם הכוחות האפגאנים וגם לא ניסו לברוח, הם תקפו את הכוחות הקטנים והמפוזרים בחסימות. כוחות החסימה נלחמו על חייהם והסיוע היחיד שיכלו לקבל היה תקיפות מהאוויר שנועדו במקור לתמוך בכוחות האפגאנים. תקיפות האוויר מנעו מהאויב לשטוף את מחלקות החי"ר אבל בהעדר הסיוע המתוכנן של גיחות מהאוויר נכשלה ההתקפה של האפגאנים והם נסוגו לעמדות ההתחלה שלהם. ללא ההתקפה של הכוחות המיוחדים והאפגאנים לא נמנע מהאויב לרכז מאמץ כנגד החסימות והתפתח קרב קשה עד כדי כך שאחד הכוחות נזקק לחילוץ עוד באותו לילה. בקצרה, ההתקפה הבלתי צפויה של האויב על החסימות, גרמה לכישלון הכולל של תכנית אנקונדה. מפקד הכוח אמריקאי נאלץ לתגבר את הסדן בעזרת כל הכוח האווירי שהיה לו וגרם לכך שהפטיש לא ביצע את תפקידו ונאלץ לסגת. בשלב מאוחר יותר הובאו למקום כוחות אמריקאים וכוחות הקואליציה והשטח נוקה לבסוף, אך לא לפני שטרוריסטים רבים נמלטו מהמלכודת. אין זה הוגן לבחון בדיעבד את החלטות המפקד במקום, אבל יש לשקול איזה הבדל היה נגרם על ידי סיוע מרגמות ותותחים. הכוחות ליד החסימות היו יכולים להגן על עצמם מתקיפות האויב, הסיוע האווירי היה מפנה את מלוא משקלו לאפשר לכוחות המיוחדים ולכוחות האפגאניים להצליח בהתקפה, והתכנית כולה היתה עולה יפה. אין שום ודאות שאכן זה היה קורה כך, אבל דוגמה זו צריכה להזכיר לנו שאין תחליף לאש: מרגמות וארטילריה מספקים סוג של ביטוח כנגד הפתעות מצד האויב, סיוע אוויר קרוב יכול לתת תוך קשיים עצומים ועל חשבון מה שהוא יודע הכי טוב לעשות - תמיכה במאמצים התקפיים.

סיכום – להיכן כל זה מוליך אותנו? אילו משימות יכולים וצריכים הכוחות לפריסה מהירה לבצע?

האיום השתנה. איום הכוחות הגדולים שהיה דומיננטי במאה ה-20 אולי יחזור, אבל הם אינם דומיננטיים כיום. החתרנים הקומוניסטיים שנדמה בשעתו שהם חופנים את כל אומות העולם השלישי במחצית השנייה של המאה ה-20, נעלמו אף הם. אפילו שכיחותן של מלחמות בין מדינות שכנות שנשנו בתולדות המאה ה-20 פחתה.

בעוד איומים רבים מהעבר נעלמו, צצו איומים חדשים. שודדי ים באוקיינוסים הם צמיחה מחודשת של איום ישן שנעלם זמנית. המתאבדים הדתיים הקיצוניים החותרים להרס אפוקליפטי הם איום ישן שנעשה הרבה יותר מסוכן בגלל התפוצה הרחבה של נשק להשמדה המונית, הידע והיכולת לייצר אותו.

איום המלחמות בין מדינות עדיין קיים, אבל משמעות תפוצתם של טכנולוגיות הטילים והנשק להשמדה המונית היא שאיום מסיבי עלול להיווצר מריכוז כוחות של מדינות שכנות, אבל גם כאיום ממרחק מאות מיילים. יש גם איומים חדשים כמו אל-שבאב, שהם איומים היברידיים, הם יותר מארגון טרור אבל פחות ממדינה וקשה לחזות את התפתחותם ואת עתידם. הארגונים ההיברידיים האלה אינם ממצבים את עצמם על האידיאולוגיות של לנין, מאן, או קסטרו, בדומה למחררי הסכסוכים במאה הקודמת, אלא מסתמנים כמי שמתעצבים תוך כדי תנועה בשילוב רשתי של אלימות, קודי התנהגות שאופייניים לכנופיות בכל התקפות, תחבורה אווירית בין-יבשתית ופורנוגרפיה באינטרנט.

האיומים החדשים של המאה ה-21 עשו את הכוחות לפריסה מהירה ליותר רלוונטיים מבעבר; אז, בעת שהחמורים באיומים נשקפו מצד השכנים או מחתרנות קומוניסטית פנימית, הבסיסים הקיימים שלנו הספיקו לצרכינו והצורך בכוחות היכולים להיפרס במהירות ולהלחם באויבים רחוקים בהתראה קצרה היה מצומצם. כיום, אויב מרוחק יכול לתקוף אותנו בהפתעה לכן עלינו לקיים יכולת להגיב לאיומים אלה בפריסת כוחות מהירה. למזלנו, במאה ה-21 אנחנו נהנים מכלים חדשים – כמו כלי טיס חמוש לא מאויש שיכול לסקור את הסביבה ברציפות במשך ימים, לשדר בווידיאו בזמן אמת לכל מקום בעולם ולתקוף בדיוקנות בזמן המתאים, וכן מטוסים מוטי רוטור שמשלבים בפלטפורמה אחת את מיטב היכולות של מטוסים קבועי כנף ומסוקים. השילוב של האיומים החדשים והכלים החדשים עושה את הכוחות לפריסה מהירה בעלי כוחות משופרות היום מאשר אי-פעם בעבר.